

Bu saha notu TESEV'in Friedrich Naumann Vakfı ortaklığı ile 2016'da başlattığı Sürdürülebilir Kentleri Desteklemek çatı projesinin 2017 projesi "Sürdürülebilir Kent için Kadın Katılımı" kapsamında yayınlanmıştır.

Demokrasinin Halleri

Bir Tartışma, Uzlaşma ve Sorun Çözme Yöntemi Olarak Derin Demokrasi

Ege Erim

Derin Demokrasi Kolaylaştırıcısı

İstanbul Bilgi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat bölümünden mezun oldu ve aynı alanda Paris III Sorbonne Nouvelle'de yüksek lisans yaptı. Metin yazarlığının yanı sıra derin demokrasi, forum tiyatrosu ve doğaçlama yöntemleriyle sorun çözme atölyeleri düzenliyor, iletişim dersleri veriyor. Hikayeleri seviyor ve hayatımızın, ne durumda olursak olalım, yeni senaryolar yazmak için bize bolca fırsat sunduğuna inanıyor.

Demokrasilerde çareler tükenmez denir. Ama çoğu topluluk (aile, dernek, kurum...) bir noktada anlaşmazlıkların çözümsüzmüş gibi görüldüğü o karanlık evreyi yaşamıştır. Son derece iyi niyetlerle bir araya gelen en 'medeni' gruplarda bile, birtakım ortak kararlar alınması gerektiğinde sınırlar sık sık gerilir. Hepimizin mutlaka deneyimlediği gibi,

- Dinlememek ve iletişim kopuklukları,
- Farklı görüşlere açık olmamak,
- Ortak bir karara varamamak,
- Harekete geçmek üzere kararları sahiplenmemek, olumsuz senaryoların başında gelir.

Grup kalabalıklaştıkça seslerin ve görüşlerin çoğalması bir yana, her toplulukta belirli güç dengeleri ve hiyerarşiler de vardır. Çoğu kez daha önemsiz görülen üyelerin görüşleri hasır altı edilir veya bu üyeler daha en baştan kendilerini ifade etmeye çekinir. Böylece gruplar birçok üyelerinin katkısından ve bilgeliğinden mahrum kalır.

Sonuçta alınan kararlar nadiren herkesin içine siner. Söylenemeyenler içimizde büyümeye ve ağırlaşmaya devam eder. Alaycı şakalar, dedikodu, iletişim kopuklukları, işi yavaşlatmalar, kırgınlıklar, kimi durumlarda kavgalar ve hatta ayrılıklar kaçınılmaz hale gelir.

Ayrımcılıktan Doğan Çoğunluk

[Derin Demokrasi](#), Güney Afrika'da demokrasiye geçiş dönemi sırasında psikoterapist Myrna ve Greg Lewis tarafından geliştirilen bir fasilitasyon ve çatışma yönetimi yaklaşımıdır. Fizikçi ve psikanalist Arnold Mindell'in teorilerine dayanan yaklaşım, gerçekliğin farklı bilinç düzeylerindeki algısının, bütünü oluşturan ve değiştiren temel yapı taşı olduğu düşüncesinden doğar. Bu nedenle, çoğunluğun kararına odaklanan klasik demokrasinin aksine, Derin Demokrasi bütün seslerin kendini ifade edeceği güvenli alanı sağlamaya odaklanır.

Kamuda, özel sektörde, yerel yönetimlerde, STK'larda, eğitim alanında ve ikili ilişkilerde kullanılan Derin Demokrasi yöntemi, İngiltere, İrlanda, Danimarka, ABD, Avusturalya, İsrail, Rusya, Hindistan ve Kanada dahil olmak üzere dünyada 20'den fazla ülkeye yayılmıştır.

Empati Ne Kadar Mümkün?

Grup çalışmalarının, bire bir çalışmalarda yakalanamayan cinsten, bambaşka bir dinamiği var. İşte ben de 2008 yılında bu dinamiğin peşine düştüm, Yaratıcı Drama, doğaçlama teknikleri ve Forum Tiyatro eğitimleri aldım. Gençlere ve kadınlarla yönelik iletişim ve sorun çözme atölyeleri yürüttüm. Farklı rollere girmenin ve bir başkasıymış gibi davranmayı deneyimlemenin, muhtelif sorunlara bireysel cevaplar ararken genellikle işe yaradığını, ancak grup içinde empati kurmak açısından yeterince güçlü ve etkili olmadığını gözlemledim. Bu dönemde tesadüfen Derin Demokrasi yöntemiyle karşılaştım. Eğitim süreci daha ilk andan beni heyecanlandırıp içine çekti. Söylenmesi zor ve gizli kalan görüşler dahil bütün seslerin duyulmasını sağladığı için, Derin Demokrasi, çözülmesi imkansız görünen problemlerin çözümünü mümkün kılan, grubun iç dinamiğini ise tamamen dönüştüren sıra dışı ve yenilikçi bir yaklaşım oldu benim için.

Her Grubun Çözümleri Kendine Özel

Bu noktada TESEV'le işbirliği yapmak ve bu yöntemi proje kapsamında sahadan görüş almak için kullanmak başlı başına yeni bir deneyimdi. Aslında tartışma konumuz belliydi: Kadınların kent hayatına katılımının önündeki engeller. Ancak her grup bu sorunu başka bir açıdan ele aldı, her atölye farklı dinamiklerle ilerledi. Önce tüm katılımcılar konuyla ilgili çok çeşitli görüşlerini paylaştı, kimi görüşler

ortaktı, çoğunluğu yanına topladı. Kimi görüşler azınlığın temsilcisi oldu. Her grup bir noktada kaçınılmaz olarak kutuplaştı ve tartışma işte tam da bu noktada başladı.

Alıştığımız grup çalışmalarının tersine, ve elbette tüm katılımcılar tarafından onaylanan güvenlik kurallarına sadık kalmak şartıyla, bu çalışmalarda bolca iç dökme ve suçlama vardı. Kadınlar düşünceleri her ne ise, etrafında dolaşmadan, üstünü örtmeden, ima etmeden ve siyaseten doğrucu olmaya çalışmadan dile getirmeye teşvik edildi. Gerilimin yer yer oldukça yükselebildiği bu gidişat tüm katılımcılar için şaşırtıcı oldu. Sürecin sonunda kendilerine en çok dokunan sözü, suçlamayı, görüşü sahiplenmeye davet edildiler. Bu son aşama hem karşı tarafı hem de kendilerini çok daha iyi anladıkları ve tartışmaya çok daha geniş bir açıdan bakmaya açık hale geldikleri nokta oldu.

Aynı Sorunun Farklı Yüzleri

[İstanbul](#) atölyemizde grubun fikir ayrılığına düştüğü nokta, kadınların yaşadığı sorunlara bireysel düzeyde ve henüz aile içindeyken çözüm bulunması gerektiği görüşüne karşılık, bu sorunların devlet, hukuk, eğitim sistemi ve yerel yönetimler tarafından çözülmesi gerektiği görüşü idi. "Her şeyi devletten bekleyemeyiz, kendi üzerimize düşeni yapmalıyız" cephesine karşılık, "Her birey her şeyi sandığı kadar iyi biliyor ve yapabiliyor mu acaba?" sorusu gündeme geldi.

Bireysel çözümleri destekleyenler karşı tarafı tembel ve karamsar olmakla, değişimi başkasından beklemekle suçladı. Üstyapısal çözümleri destekleyenler ise diğer tarafı hayalperest ve deneyimsiz olmakla birlikte kendine çok fazla güvenmekle suçladı. Ortak görüşler ise aslında dertlerin hep aynı olduğu, ancak farklı görüşlerden/deneyimlerden kadınların birbiriyle bu sorunları tartışabildikleri platformlara sahip olmadıkları için ayrı ayrı karamsarlığa teslim oldukları yönündeydi.

[Mersin](#) atölyemizde grubu taraflara bölen fikir ayrılığı şu oldu: Kadınlara atfettiğimiz birtakım özellikler doğamızdan gelen özellikler midir, yoksa koşullandığımız toplumsal cinsiyet öğretilerinin sonucu mudur? Tartışmanın odağında anaçlık kavramı vardı. Onu nasıl tanımlıyoruz, nasıl öğreniyoruz, nasıl yaşıyoruz... Kadınlık rollerinin fiziksel/hormonal boyutuna karşılık, cinsiyetçi etiketlerin boyunduruğu konuşuldu. "Kadına

atfettiğimiz barışçıl özellikler, onları yetiştiren kadınlar tarafından erkeklere de aşılabilir mi?” sorusuna cevap arandı.

Günün sonunda katılımcılar birbirlerine yönelttikleri suçlamaları cesurca sahiplendi, bazıları belki de kadın mücadelesi sürecinde fazlaca “erkekleştikten” yakınırken, diğerleri anlaşılma/yanlış anlaşılma endişelerinin yıpratıcılığıyla yüzleşti.

Hatay atölyemiz, tartışmanın en çabuk başladığı, tarafların en kısa sürede saflarını aldığı atölye oldu: ‘Kadınların önündeki en büyük engeller sosyal engellerdir’ e karşılık, ‘politiktedir’ görüşü masaya yatırıldı. Engellerin sosyal olduğunu ve henüz evdeyken çözülmesi gerektiğini savunan grup, politik iktidarın/gücün ele geçince insanları değiştirebildiğini iddia ederken, engellerin politik olduğunu savunan grup karşı tarafı bencil ve tembel olmakla suçladı. Politik tarafın kişisel tarihlerine damga vuran acılara ve ödenen bedellere rağmen mücadeleden vazgeçmemesi, sosyal tarafın ise aslında benzer bedeller ödeyen ailelerin politikadan uzak durmaya teşvik ettiği kadınlar olması bu atölyenin en güçlü ve en etkileyici tarafıydı.

İki taraf için de duygusal açıdan yoğun bir çalışma oldu. Politik taraf, karşı tarafın ‘demek ki bizim için yeterince ikna edici olamamışsınız’ suçlamasında doğruluk payı bulurken, sosyal taraf karşı tarafın korkaklık suçlamasını sahiplendi. Atölye, özellikle politik engellere odaklanan grubu daha geniş bir kadın kitlesine ulaşmak için neler yapılabileceği konusunda fikir üretmeye teşvik etti.

Son atölyemiz **Kars’ta** gerçekleşti. Grupta Hatay’dakine benzer bir bölünme yaşandı, ve konu sosyal engeller mi politik engeller mi şeklinde tartışıldı. Ancak tartışma sırasında konu ev/aileye karşılık okul şeklinde gelişti. Bu çalışmada grup üyelerinin yorumları çok daha geleneksel bir yapıdan izler taşıyordu. Mersin’de değinilen cinsiyet rolleri meselesi burada da gündeme gelmekle birlikte, gruptan çıkan görüşler henüz grup üyelerinin de kendi kadınlık rolleri hakkında daha pasif bir duruşa sahip olduğuna işaret etti. “Erkekler gücü bırakmak istemiyor” söylemi farklı şekillerde sıkça tekrarlandı. Kentin erkek egemen ve baskıcı yapısı bütün katılımcıların dile getirdiği ortak bir temaydı. Grupta “kadın kadının asıl düşmanı” görüşü ve sosyal önyargıların getirdiği kısıtlanma hissi ağırlıktaydı.

Taraflar birbirini en çok önyargılı olmakla suçladı, ancak çalışmanın sonunda katılımcılar kendilerinin de birçok konuda son derece önyargılı olduğu özeleştirisini sahiplendi.

Dört ilde de kadınların atölye sonunda mutlaka dile getirdiği nokta, yine bir sunumla karşılaşacaklarını ve pasif bir süreç geçireceklerini umarken, tüm katılımcıları konuya dahil eden son derece aktif bir çalışma yapmanın sürprizi idi. Çalışmaya birlikte katılan arkadaşların tartışma sırasında farklı kutuplarda yer alabilmesi, zıt görüşleri sonuna kadar savunmakla birlikte çalışma sonunda birbirini çok daha derinden anlar ve kabul eder hale gelmesi, yine en çok katılımcıları etkiledi. Her birinden kendine özgü fikirler çıkan bu atölyeler, özellikle farklı sosyokültürel yapılardan gelen kadınların kendilerini çok yakından ilgilendiren birçok konuyu birlikte tartışabilmesi açısından muhtemelen bir ilkti.

Derin Demokrasi aracılığıyla katılımcıların kader dedikleri nice senaryoyu yeni baştan kurgulama güçlerini sahiplendiklerini görmek ise, bu saha çalışmasının benim açımdan en değerli ve umut verici tarafı oldu.

Copyright @Ocak 2018 Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Friedrich Naumann STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

TESEV bu projeye katkılarından ötürü Friedrich Naumann Vakfı'na teşekkür eder.